

Nepreskúmaný život nie je hodný žitia.

Ako Platón (2012) vo svojej knihe Obrana Sokratova opisuje, asi 2 400 rokov dozadu si Sokrates vybral smrť pred životom bez bádania, alebo aspoň bez spôsobu bádania, ktorý bol preňho relevantný, bez dialógu. Svoje rozhodnutie vyjadril výrokom „Nepreskúmaný život nie je hodný žitia“. Predtým, ako si k tomuto výroku vytvoríme nejaký postoj, je však dôležité určiť, čo preskúmaný život je. Táto esej chápe preskúmaný život ako život ľudskej bytosti, ktorá nežije len na báze riešenia každodenných záležitostí, ale sa aj zaoberá otázkami svojej existencie, správnosti a kontextu svojich rozhodnutí a myšlienok, jednoducho, hľadá pravdu o sebe a všetkom, čo s jej existenciou súvisí (Vydra, 2020). Akokoľvek prísne, drastické alebo elitárske sa toto tvrdenie môže zdať, v kontexte Sokratovej situácie si ukážeme, že ak by sa hocikto ocitol situácii podobnej tej Sokratovej, kde by si mal vybrať medzi žitím bez bádania a hľadania pravdy a neexistenciou, tak by neexistencia nebola zlý výber.

Na začiatok treba vziať do úvahy to, že nestačí len dokázať, že skúmanie je dobré. Treba dokázať aj to, že skúmanie je pre ľudský život, čo sa oplatí žiť, nevyhnutné a toto bude aj prvý argument. Ľudský život bez skúmania seba samého nemá zmysel, lebo je vo svojej podstate prázdny. Ilustrujme človeka, ktorý žije svojim každodenným, nepreskúmaným životom. Spí, je, relaxuje a pracuje na tom, aby sa mu tieto veci dali robiť lepšie a toto opakuje asi 68 rokov. Ako Syzifos, stále dookola to isté, možno s občasnými prejavmi hormónov, ktoré mu dajú ilúziu šťastia alebo smútku, podľa toho, ako dobre sa mu podarilo uspokojiť jednu zo svojich potrieb. Nevyužíva svoju schopnosť hľadať pravdu a je teda podobný zvieratám, ktoré túto schopnosť nemajú (Baggini, 2005). Rovnako, ako je život zvierat len sériou riadených chemických procesov, je aj život pre takéhoto človeka bezvýznamný a prázdny.

Nepreskúmaný život je nielen prázdny, ale aj menej šťastný, lebo nemá životnú víziu. Človek, aj keď nevyužíva svoj potenciál hľadania pravdy, stále ho má. A má ho z nejakého dôvodu. Skúmanie nášho života totiž dokáže vytvoriť víziu, ktorá nás dovedie k cieľu. Konanie v našom živote bez analýzy a spätnej reflexie zriedka vedie k dosiahnutiu pre nás dobrého cieľa. V prvom rade pre to, že ak sa hlbavo nezamýšľame nad naším životom, tak často ani nevieme, čo tým cieľom je. Ak nemáme cieľ, tak nemôžeme mať ani plán a náš život nie je nič viac, ako len každodenné prežívanie. Postava vo filme Parazit Kim Ki-taek hovorí „Ak nemáš plán, tak nemáš čo pokaziť“ (Bong Joon Ho, Jin Won Han, 2019). To je síce pravda, no risk pokazenie plánu je pre dobrý život určite prijateľnejší, ako absencia vízie v živote, čo napokon ilustruje aj samotná postava. Absencia vízie nás totižto ubera o radosť, ktorú máme z cesty ku cieľu a potom aj zo samotného cieľa.

Utrpenie, okrem absencie vízie, spôsobuje aj nesprávna vízia, ktorá je často výsledkom nepreskúmaného života. Hovorí sa, že po páde je najdôležitejšie opäť vstať. A ľudia s nesprávnou víziou častokrát spoznajú jej nesprávnosť až po jej dosiahnutí, po „úspechu“. To spôsobí, že padnú z veľmi vysokej výšky. Tento pád je často nerozpoznaný a nazvaný ako vyhorenie, prípadne kríza stredného veku. Jednoducho, keď sa architekt pri plánovaní budovy svojho života dostatočne nezamyslí, či tá budova bude rezistentná, či sa mu naozaj bude páčiť, na čo bude slúžiť, alebo či jej postavenie vôbec bude správne, tak po prestrihnutí pásky je veľká pravdepodobnosť, že nebude spokojný. Potom sa rozhodne buď nestavať, alebo ak stavať, tak niečo, čo nebude mať veľký vplyv na jeho šťastie a teda potenciál ho zraní ale aj naplní a priniesť radosť.

Je však na mieste sa zamyslieť, či samotné skúmanie nášho života nemôže byť pre nás zlé. Určite je pravdou, že investigatíva nášho života je často nepríjemná, bolestivá a zahanbujúca. No práve reflektovanie nám pomôže, aby sme nesprávnym rozhodnutiam v budúcnosti predchádzali, čiže z toho v konečnom dôsledku benefitujeme. Väčším problémom môže byť, ak nás takéto skúmanie dovedie k výsledkom neznesiteľných pre našu existenciu. Vo svete filozofie sa názory aj smery rôznia a navzájom často nesúhlasia o tých najcitlivejších otázkach. Ak človek neúmyselne narazí na myšlienkový smer, na ktorý ešte nie je „vzretý“ (napríklad nihilizmus), môže to byť preňho fatálne. Na to sú tu však špecialisti, ktorí môžu človeka svetom tohto typu poznania viesť, filozofi. Ak máš

problémy s počúvaním, choď k doktorovi, ak máš problém s tým, čo si počul a nevieš si dať rady, choď k filozofovi. Možno to nie je úplne dnešná situácia, ale ak by sa ľudia rozhodli žiť ako ľudia a neprežívať ako zvieratá, určite by na základe zákona dopytu a ponuky táto situácia časom nastala. Ale už dnes sa určite nájde pár intelektuálov, ktorí po tichom zavolaní určite podajú pomocnú ruku.

V neposlednom rade je zaujímavé zvážiť, čo poznanie a láska, vzťah k druhému človeku. Tento bod je obzvlášť dôležitý, lebo práve medziľudské vzťahy sú najdôležitejším faktorom pre šťastný život (Waldinger, 2016). Ak vedíme náš život bez sebaskúmania, tak máme viac neusporiadaný život, ako už je hore vysvetlené. Je logické predpokladať, že spojením dvoch alebo viacerých neusporiadaných životov, nevznikne nič usporiadané. To naše vzťahy privádza do chaosu a degraduje. Smutnejšou rovinou však možno je, že kvôli povrchnosti a prázdnote je taký potom aj vzťah. To, čo má potenciál byť symfóniou ľudských srdc a vrcholom dobra je potom len (nepísaný) pragmatický kontrakt uzavretý, lebo prináša výhody. Inak povedané, prázdny a chaotický život vedie k podobnému vzťahu.

Môže sa zdať, že táto esej je smutnou tragédiou o tom, ako ľudia vedú svoje životy a vzťahy neusporiadane, neefektívne a bezducho, bez štipky soli hlbšieho zmyslu. Aj keď je táto realita života niektorých ľudí smutná, stále to nemení nič na fakte, že je pravdivá. Hľadať pravdu je v tejto situácii kľúčové. Človek, ktorý o svojom živote vie, že bol doteraz prázdny, má väčší potenciál žiť hodnotne, ako človek vedúci prázdny život, ktorý o ničom nevie. Čím skôr človek opustí túto prázdnotu, tým väčšiu šancu na zotavenie má. Našťastie, my si nemusíme vyberať medzi životom v prázdnote a smrťou ako Sokrates. Pre nás je relevantná aj možnosť náš život skúmať, a teda byť hodným existencie.

ZDROJE:

BAGINNI, J. 2005. Wisdom's folly. Získané z: <https://www.theguardian.com/theguardian/2005/may/12/features11.g24>

BONG Joon-ho, HAN Jin-won (scenár), & BONG Joon-ho (réžia). 2019. Parasite [film]. Južná Kórea: Barunson E&A

PLATO. 2012. Apology. Amazon.com Services LLC. 68s

VYDRA, A. 2020. Rozhovor s Antonom Vydrom: Učí nás filozofia lepšie žiť? [Audio podcast]. Získané z: <https://pravidelnadavka.sk/123-rozhovor-s-antonom-vydrom-uci-nas-filozofia-lepsie-zit/>

WALDINGER, R. (2016). What makes a good life? Lessons from the longest study on happiness [Video]. Získané z: <https://www.youtube.com/watch?v=8KkKuTCFvzI&t=684s>